

Toespraak bij het afscheid van A.J. (Bert) Vogel

door prof. dr. A. de Reuver
26 september 2018
Grote Kerk Goes

Schriftlezing Deut. 6:20-25
Zingen Ps. 89: 8

Waarde aanwezigen, we zongen zojuist:
'Gij toch, Gij zijt de roem, de kracht van *hunne* kracht!'

Datheen – die we zongen in mijn Zeeuwse jeugd – zei het in zijn kreupele, maar krachtige berijming veel persoonlijker:

'Zo *wij* sterk zijn, daarvan hebt Gij alleen de eer,
vermogen wij ook iets, zulks alles komt, o Heer,
van Uw goedheid...'

Als er één is die dit wil beamen, dan is het de man om wie ons samenzijn vanmiddag draait: meneer Vogel. Ja, zo vertrouwde hij me toe: God alleen de eer. En daarom: 'Nee, het cirkelt niet om mij. Vermocht ik ook maar iets, het was Gods goedheid en genade.'

Daarom zal het in dit meditatief moment, op zijn nadrukkelijk verzoek, niet over meneer Vogel gaan als bestuurder, ook niet over Bert Vogel uit de tijd dat hij in onze Driestartijd een van mijn leerlingen was, maar wel over een thema dat zijn hart heeft en dat hij me zelf heeft aangereikt: *het christelijk onderwijs als middel in Góds hand om jonge mensen wegwijds te maken*. Echt weg-wijds, zodat ze de wijsheid beërven om Hem te kennen die De Weg is. Voelt u zich aangesproken? Déze weg te wijzen is de hoge roeping van ieder christen die zich in gezin en school tot onderwijs geroepen weet.

'Maar we geven als docenten toch niet allemaal het vak godsdienst?', werpt u misschien op. Nee, maar ook al gééft u geen godsdienst, u lééft uw dienst aan God toch wel? Of u nu Frans doceert, of wiskunde, u bent niet in de eerste plaats vakdocent, maar christenmens. Dat impliceert dat we onze leerlingen tijdens die cruciale levensfase, waarin zich een kluwen van vragen aandient, van antwoorden voorzien waar ze wat aan hebben. Bij dat vragencomeau denk ik nu niet zozeer aan informatieve kwesties die door de behandelde stof worden opgeroepen, als wel aan existentiële vragen die soms terloops of na de les aan het licht komen.

De rol die een docent ook buiten het lesrooster vervult, is van eminent belang, althans wanneer hij of zij vertrouwen wekt. Nu kan je dit laatste niet maken. Het is een geschenk. Het hangt niet af van intellect of eruditie, maar van wat de Bijbel noemt: de vreze des Heeren. Iemand die werkelijk de Heere vreest, straalt gezag uit. Voor zo'n gezag zal geen leerling bang zijn. Maar hij krijgt er wél onzorg voor. En dat wekt vertrouwen, zelfs vertrouwelijkheid. Voor zo'n docent hoeft een leerling zijn twijfels en onzekerheden niet te verbergen.

Maar ook al mag een docent zich van die vertrouwensrol bewust zijn-, hij schudt geen oplossingen uit zijn mouw, maar hij zal voor de wijze woorden die hij spreekt voortdurend aankloppen bij Hem die de Bron van waarheid en wijsheid is.

Impliciet is hiermee aangeduid hoe wij die wijsheid op leerlingen overdragen. Louder instrumenteel. Dat wil zeggen, dat wij hangen aan Gods lippen en instrument zijn onder de adem van Zijn Geest. Wij hebben het niet in de hand, dat onze woorden lán den en onze adviezen corrigerend en opbeurend zijn. Daartoe is er maar Eén bij machte: God alleen. En God laat zich niet commanderen. Hij wil gebeden zijn. Wie dit beseft, begint elke schooldag als een bedelaar. Gó d moet het doen!

Dat klinkt rijkelijk passief. En dat ís het ook. Maar deze passiviteit heeft niets van doen met de lijdelijkheid die een bepaald soort godsdienst eigen is. Het gaat hier – paradoxaal uitgedrukt – veeleer om een actieve geloofspassiviteit die de dingen compleet aan de Heere toevertrouwt en biddend verwacht dat de God Die het doen móet, het ook doen wil en zál, naar Zijn belofte. Want God heeft Zijn beloften – met eerbied gezegd – maar niet even uit Zijn mond laten vallen. Ze zijn onder ede gesproken. Hij doet wat Hij toezegt. En Hij doet dat gewoonlijk zo, dat Hij ons daarbij met heel het instrumentarium van ons kennen en kunnen in dienst neemt. Zo maakt Hij van een docent die bidt en pleit, een docent die werkelijk zorg draagt voor zijn leerling en alert is op z'n genoegens en zijn sores, op zijn emoties en ambities; een metgezel die met hem optrekt.

Maar hoe verloopt dit nu in de praktijk van ons lerarenberoep? Voor de beantwoording van deze aangelegen kwestie nodig ik u uit om in gedachten mee te gaan naar een oord hier ver vandaan en een tijd van lang geleden. Ik bedoel de plek waar Mozes tegen het eind van de woestijnreis Gods Israël toesprak. Zijn woorden

staan ook voor ons geboekstaafd tot op deze dag. Bij een van de kernen spitsen wij de oren. Want die raakt nu precies ons dagelijkse werk: de omgang met jonge mensen.

Wel, Mozes is een man Gods, maar tevens een man van het volk, ook van het jonge volk. Hij legt zijn oor te luisteren bij God, maar luistert ook naar de vragen van zijn mensen. Hij luistert om zo te zeggen stereo. Ik geloof dat zo'n luisterhouding ook voor u als docenten essentieel is. Luisteren naar wat de Heere zegt, én naar wat je leerling zegt, meer nog: zoeken naar wie die leerling is; de hele leerling, dus niet alleen met zijn intellectuele bagage, maar ook in zijn emotionele ravage, dus met al zijn hebbelijkheden en onhebbelijkheden. Elk schoolkind is een mensenkind, elke leerling een sterveling, evenzeer op genade aangewezen als u en ik. En minstens even kwetsbaar en bedreigd als de kinderen uit Mozes' tijd. Destijds wemelde het van vreemde en vaak verlokkennde goden. Ze dongen allemaal naar Israels hand. Net als de goden van vandaag dat doen naar onze hand; weliswaar onder andere namen en in Westers gewaad, maar met het aanbod van een soortgelijk menu: zingenot en vrijheidsdrift.

Nee, roept God, verslinger je aan die nep-goden niet. Ze toveren vrijheid voor, maar het is een schrikbewind, ze beloven geluk, maar hebben het op je ondergang gemunt. Ze hebben oren, maar zijn stokdoof. Een grote mond, maar als de nood aan de man komt, zeggen ze geen stom woord. Laat je er niet mee in. Ze zijn het aankijken niet waard! Geef MIJ de hand. IK ben je God, gisteren, vandaag en morgen, voor tijd en eeuwigheid. Wel, zegt Mozes, scherp die woorden bij uw kinderen in. Maak ze leergierig, nieuwsgierig naar méér van deze God Die leeft en hoort en redt. Zó is er maar één!

Precies hetzelfde geldt ons christelijk onderwijs. Waar we in onze gebeden met de klas en onze woorden tot de klas, kortom in heel onze attitude, deze God van harte aanbevelen: voorhouden en voorleven, daar roept dat door het verborgen inwerk van de Heilige Geest het verlangen wakker om zó'n God nader te leren kennen. Christelijk onderwijs maakt wezenlijke vragen los. Het zijn mooie momenten, als een leerling verlegen blijkt om antwoorden die ertoe doen. Maar even mooi, als het je als docent gegeven wordt zo'n antwoord aan te reiken, tactvol, teer, fijngevoelig. Niet als dictaat, maar als een lokstern. Bent u hierin ook zélf verlegen? Ik kan ervan meepraten. Maar laten we, juist als verlegen mensen, bij Mozes in de leer gaan. Op een viertal aspecten wil ik attenderen.

Het *eerste* waarin de man Gods ons voorgaat, is dat we zowel onszelf alsook de leerling om zo te zeggen in Gods presentie plaatsen. Hoor maar. Op de vraag: 'Wat zijn dat voor getuigenissen?', dus op de vraag naar de zin van Gods geboden en beloften, maakt Mozes een omtrekkende beweging. Niet om d'r omheen te draaien, maar veeleer om door te dringen tot de kern van ons bestaan: Wie zijn wij en wie is God? Wij? 'Wij waren slaven in Egypte, maar de Heere heeft ons uitgeleid'. Wij, HIJ! Wij ontredder, Hij de Redder! Dát moet vooropgaan. Ja, we hóren de vragen van de leerling wel, en gaan er ook op in. Maar we stellen ons samen eerst in het gelid. Wie zijn we eigenlijk voor God! En vooral: Wie is HIJ voor ons? Wij verloren, maar HIJ met ons begaan. In dit besef reageren we ook vandaag op een knaap die – laat ik wat noemen – in verwarring is door de pretenties van het secularisme, of door de pluriformiteit van onze multireligieuze samenleving, en vraagt: 'Wat is nu het vitale en het unieke van het christelijk geloof?' Of we horen een meisje dat het spoor dreigt kwijt te raken in het labyrint van de kerkelijke verdeeldheid, vragen: 'Welke richting wijst de Bijbel me?' Of die leerling die lijdt onder het mondiale kwaad van onrecht, corruptie en geweld: 'Waar is God in deze maalstroom?' Of het kind dat zichzelf zwaar tegenvalt en hunkert naar vergeving en vernieuwing: 'Waar vind ik zekerheid?' Een scala aan heel diverse vragen, waar leerlingen mee bezet kunnen zijn. We gaan ze niet uit de weg, maar gaan er op in, zo concreet en helder mogelijk, voor zover onze wijsheid reikt. Maar vóór alles in de gezindheid en houding waar Mozes op aandringt: als onbeholpen schepsels voor Gods aangezicht, maar door HEM niet ongehouden.

Het *tweede* dat wij met Mozes mogen doen, is ontzag wekken voor deze God, Die heilig is. Want onze God is weliswaar – om met Luther te spreken – een bakoven van vurige liefde, maar dit doet aan Zijn geduchte heiligheid niets af. De keerzijde van zijn bevrijdend handelen in Egypte was Zijn oordeel over Farao. Deuteronomium 6 verhult het niet! Vergeven is Gods liefste en Zijn eigenlijke werk, toornen Zijn oneigenlijke werk, zeiden de reformatoren. Een regel om in je hart te bergen! Maar dat oneigenlijke werk is niet onwérkelijk! Aan Gods eindeloze geduld komt tóch een keer een eind.

Het is een aspect dat we ook in het onderwijs niet mogen verdoezelen. Het Evangelie is er niet om mensen te amuseren, maar om ze te bekeren. En bekering houdt in dat wij eerbied krijgen voor Gods ontzagwekkende majesteit, bij Wie we in het krijt staan en aan Wie we rekenschap verschuldigd zijn.. Ik realiseer me uiteraard dat Gods oordeel hier in Deuteronomium 6 Egypte geldt, en niet Gods Israël. Maar leert het hele relaas van de woestijntocht niet, dat ook onder het verbondsvolk legio mensen omgekomen zijn vanwege hun hardnekkig ongelooft? Verzwijgen wij het niet: God is goed, in en in goed, maar nooit en nergens goeiig en toegeeflijk. Heilig is Hij. En je krijgt Hem tegen als je Zijn goedheid versmaadt en Zijn geboden in de wind slaat. In een tijd waarin 'alles moet kunnen', krijgt dit extra klem. Nee, alles mág niet kunnen! Een mens mag niet maar doen en laten wat hemzélft goeddunkt, maar wat de HEM goeddunkt! We zeggen er met Augustinus evenwel bij: 'Heb God lief, en doe dan – en zó – maar wat je wilt'.

Nu het *derde*. Wij hebben onze leerlingen uitzicht te bieden, zoals Mozes deed: 'De Heere leidde ons uit, óm ons het land te geven dat Hij onze vaders gezworen had.' Wat een perspectief! Toen, maar ook vandaag.

Onze jongelui bewegen zich in een ontwortelde wereld, een wereld van vluchtig vermaak, in het spervuur van eindeloze en vaak normloze informatie, onder het dwingend dictaat van alom presente massamedia. En wat levert het op? Menigeen plukt de dag van vandaag, omdat de dag van morgen een ongewis zwart gat is. Onder heel wat bravoure en optimisme gaat vaak een lading onbehagen en vertwijfeling schuil. Een eetfestijn als galgenmaal! Dit bodemloze pessimisme hoeft geen christenjongere te delen. Het is door Gods genade achterhaald. God ontsluit een vergezicht.

Dat deed Hij toentertijd, vanuit de verzengende woestijn en vlak voor de dreigende Jordaan. Dat doet Hij ook in onze tijd, nu het seculiere levensbesef het laatste woord lijkt te hebben en de christelijke hoop lijkt te verdampen. Maar het is schijn. GóD heeft het laatste woord. Zijn beloften liegen er niet om. 'Maar de Heere voert ons naar het land dat Hij beloofde'.

Weer: HIJ! Niet wij. Wij keren de crisis niet. Laat niemand zich illusies maken. Maar wij kóesteren ook geen illusies. We hebben hoop, een hoop die niet beschaamt, omdat de liefde Gods in onze harten uitgegoten is. Hoop, de tweelingzuster van het geloof. Die hoop staat niet te kantelen, maar ligt vastgeschroefd in de belofte van Gods toekomst, gewaarborgd in het verleden van de heilshistorie. Twee onwankelbare pijlers, onder een brug die het nooit begeeft! Nietwaar? Wat Christus eens voor goed aan het kruis verwierf en in Zijn verrijzenis aan het licht bracht, daar laat Hij bij Zijn Wederkomst al de zijnen definitief in delen. Gegarandeerd! Dáár gaat het heen, voor allen die Zijn verschijning hebben lief gekregen.

We zijn op doortocht. Het reisdoel wenkt. En we doen niet als die bootslui van Columbus, doodsbenauwd als ze waren dat ze achter de kim van de plat gedachte aarde in de afgrond zouden zinken, maar als Columbus zelf, die er niet aan twijfelde: Achter de horizon wacht ons een kust. Maakt de kust der eeuwigheid ons hart niet gaande? Wie dit verlangen kent, die deelt ervan, ook aan zijn leerling.

En nu lijdt het geen twijfel dat dit uitzien naar Gods koninkrijk de trouw aan onze roeping hier op aarde niet verlamt, maar juist bezielt. Vandaar dat Mozes de passage afsluit met een loflied op Gods heilzame geboden voor hier en nu .

Dat is het *vierde* aspect van wat ons te doen staat: het dienen van deze God en Heere aan te prijzen. 'Hij gebodt ons immers al zijn inzettingen te doen, om de Heere onze God te vrezen, ons voor altoos ten goede, om ons in het leven te behouden'. Dat geven we aan onze leerlingen door, en met vallen en opstaan léven we het ook voor: God te vrezen, Hem lief te hebben vol ontzag, daar is een mens goed mee!

Gods geboden knellen het leven niet af, maar vormen een omtuining waarin je veilig bent. Wie God vreest en zijn geboden houdt, die is van God niet bang; die is maar voor één ding bang, en dat is om Hem verdriet te doen. Wie zou Hem niet willen behagen Die we liefhebben omdat Hij ons eerst heeft liefgehad?

En als er hier vanmiddag iemand is die deze liefde toch vergooide, en Hem met Petrus tot driemaal toe verloochende ('Ik ken Hem niet!'), die mag het horen en geloven dat zo iemand weer door Hem wordt opgezocht en opgeraapt, met de drievoudige vraag: 'Hebt gij mij lief?' En ik stamel, met een blos van schaamte: 'Heere, Gij weet alle dingen. Gij weet dat ik u liefheb.'

Ik rond af. Zou *dit* ons niet tot ultieme verwondering en vreugde zijn, als wij als docenten na jaren een oud-leerling tegenkomen die ons toevertrouwt: 'Wist u wel dat ik mede door uw onderwijs destijds tot Jezus ben geleid?' Kostbaar, als je wordt gezegd: 'Ik geloof niet meer om wat ú toen zei, maar ik heb het uit Zijn eigen mond gehoord'.

A. de Reuver